

Nr 221.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om, ändrad lydelse av 2, 11, 13 och 24 §§ i lagen den 30 maj 1919 om rätt till litterära och musikaliska verk; given Stockholms slott den 11 mars 1927.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om ändrad lydelse av 2, 11, 13 och 24 §§ i lagen den 30 maj 1919 om rätt till litterära och musikaliska verk.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Johan C. W. Thyrén.

Förslag

till

L a g

**om ändrad lydelse av 2, 11, 13 och 24 §§ i lagen den 30 maj 1919 (nr 381)
om rätt till litterära och musikaliska verk.**

Härigenom förordnas, att 2, 11, 13 och 24 §§ i lagen den 30 maj 1919 om rätt till litterära och musikaliska verk skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

2 §.

Författare äge — — — — — för hand.

Därjämte have författare till skrift eller muntligt föredrag uteslutande rätt att offentligen föredraga verket och författare till dramatiskt, mimiskt eller kinematografiskt verk uteslutande rätt att offentligen uppföra detsamma ävensom tonsättare uteslutande rätt att offentligen utföra av honom komponerat musikaliskt verk.

Författare äge — — — — — av verket.

11 §.

Utän hinder av vad i denna lag är stadgat vare tillåtet:

1) att vid — — — — — ytterligare utveckling;

2) att utgiven dikt begagnas såsom text i musikaliskt verk eller på konsertprogram;

3) att mindre — — — — — punkt avses.

I fall — — — — — översättning tillåten.

I vetenskaplig — — — — — använda förfarandet.

Har skrift eller muntligt föredrag utgivits, vare offentligt föredragande därav tillåtet,

då åhörarna äga tillträde utan avgift och återgivandet icke heller eljest sker i förvärvssyfte, eller

då den av återgivandet härflytande inkomst är avsedd för välgörande ändamål och den eller de föredragande icke erhålla någon ersättning.

13 §.

Då skrift, teckning eller avbildning eller musikaliskt verk begagnas efter vad i 11 § första eller tredje stycket eller i 12 § första stycket är tillåtet, skall författarens namn angivas, så framt detsamma finnes utsatt å verket.

24 §.

Med böter från och med fem till och med tvåtusen kronor straffes:

1) den, som — — — — — eller delvis;

2) den, som — — — — — 3 § sägs;

3) den, som utan författarens eller hans rättsinnehavares tillstånd

i annat fall, än i 11 § medgives, offentligen föredrager en enligt denna lag skyddad skrift eller skyddat muntligt föredrag,

eller offentligen uppför skyddat dramatiskt, mimiskt eller kinematografiskt verk,

eller i annat fall, än i 12 § medgives, offentligen utför skyddat musikaliskt verk,

vare sig verket återgives i sin helhet eller delvis.

Den brottslige ersätte ock all skada.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1927.

Har före lagens trädande i kraft författarrätten med avseende på en skrift eller ett muntligt föredrag överlåtits eller någon eljest erhållit tillstånd att offentligen föredraga dylikt verk, tillkomme ändock, sedan verket utgivits, rätten till sådant föredragande författaren, så framt ej annorledes är avtalat.

*Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför
Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet
å Stockholms slott den 4 mars 1927.*

Närvarande:

Statsministern EKMAN, ministern för utrikes ärendena LÖFGREN, statsråden THYRÉN, RIBBING, MEURLING, GÄRDE, PETTERSSON, HELLSTRÖM, ROSÉN, HAMRIN, ALMKVIST, LYBERG.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Thyren, anför:

»Det skydd, som enligt bestämmelserna i lagen den 30 maj 1919 om rätt till litterära och musikaliska verk tillkommer skrift eller muntligt föredrag, omfattar med avseende på rätten till offentligt föredragande allenast utgivet verk. Sålunda är på grund av stadgandet i 2 § tredje stycket, sedan skrift eller muntligt föredrag utgivits, rätten att föredraga det fri för envar. Och jämlikt medgivande i 11 § första stycket under 1 må offentligen hållas föredrag, ändå att det icke är utgivet, på visst sätt begagnas vid författande av nytt, i det väsentliga självständigt verk. I förevarande hänseende intaga författare till verk, som nu nämnts, en mindre förmånlig ställning än tonsättare, vilkas verk i vanliga fall äro jämväl efter utgivandet skyddade mot offentligt utförande.

Anmärkas må att 1919 års lag härutinnan medfört en viss begränsning av författarrätten, sådan den gestaltats i den förut gällande lagen den 10 augusti 1877 angående äganderätt till skrift, med däri vidtagna ändringar. Enligt en genom lag den 28 maj 1897 införd bestämmelse i 1877 års lag var nämligen oauktoriserat offentligt föredragande av dramatiskt — eller musikaliskt-dramatiskt — arbete, utan utstyrsel för skådebanan, förbjudet även om arbetet utgivits, dock under villkor att författaren genom tillkännagivande på titelbladet eller vid verkets början gjort förbehåll angående rätten att föranstalta om offentligt föredragande därav. Såsom skäl emot upptagande av en motsvarande bestämmelse anfördes i det sakkunnigförslag, som i huvudsakliga delar legat till grund för 1919 års lag, bland annat att stadgandet icke syntes vara av något verkligt praktiskt behov påkallat.

I en den 5 juni 1925 inkommen underdånig skrivelse har styrelsen för Sveriges författarförening anført följande:

'Lagen om rätt till litterära och musikaliska verk tillerkänner icke i princip författaren uteslutande rätt att offentligen föredraga sitt verk. Visserligen har på grund av särskild lagbestämmelse sådan rätt förbehållits författare till utgiven skrift och utgivet muntligt föredrag, men denna bestämmelse torde

gagna endast en viss grupp av författare, företrädesvis de som yrkesmässigt utöva föreläsning- och föredragsverksamhet såsom lärare vid universitet och högskolor m. fl. För det stora flertalet författare, i första hand de skönlitterära, saknar bestämmelsen praktisk betydelse, eftersom deras verk i det sammanhang varom här är fråga skulle kunna betraktas såsom obefintliga, intill dess att desamma utgivits. För många bland dessa senare författare framstår det därför såsom en meningslöshet, att de av lagen omhuldas med skydd mot obehörigt föredragande, så länge deras verk ännu ej offentliggjorts, under det att skyddet bortfaller i samma stund som offentliggörande ägt rum, d. v. s. då det först kan bliva tal om ett obehörigt utnyttjande från tredje mans sida. Lagstiftarens uppfattning rörande rätten till offentligt föredragande av litterärt verk torde sammanhänga med det sedan gammalt rådande betraktelsesättet i fråga om realiserandet av författarens ekonomiska intresse av sitt verk. Detta intresse har ju beträffande en skrift ansetts förverkligat i och med densamma mångfaldigande. Författaren har tillerkänts uteslutande rätt därtill och därigenom blivit i stånd att ensam bestämma om skriftens offentliggörande och hämta ekonomiskt utbyte därav. Längre i tillmötesgående av författarens ekonomiska intresse har lagen ej velat gå. De röster, som höjts för erkännande av författarens lagliga rätt att bestämma om offentligt föredragande, ha ej förmått göra sig hörda. Kravet från författarnas sida att få ett ord med, då det gäller föredragande av deras verk, har dock ej övergivits. Med hänsyn till den oerhörda utveckling, som radion redan nu nått även i vårt land och den möjlighet som därav uppstått att i förut oanad omfattning med språkets medel återgiva författarnas verk, framstår för dem det obilliga i vår lags ståndpunkt i fråga om offentligt föredragande nu tydligare än någonsin. Radiering av ett verk är ju ej annat än ett dess offentliga uppläsande eller föredragande, fastän inför ett oerhört mycket större antal åhörare än eljest. Om rätten till offentligt föredragande hittills betraktats såsom rent personlig för författaren och därför icke ansetts böra fastslås i lag, så torde en sådan uppfattning ej längre böra upprätthållas. Ingen kan väl med fog påstå, att den uppläsning, som sker genom radiering, är utan all betydelse för författaren. Radion har under de få år den funnits till visat sig vara en mycket kraftig konkurrent till boken, och det torde kunna ifrågasättas, huruvida ej den stora allmänhetens behov efter böcker kommer att minskas i samma mån som radion utvecklas och vinner terräng. Detta skulle innebära, att en betydande del av den bokköpande publiken genom radion får sitt litterära behov så tillgodosett, att den avstår från bokinköp, som eljest skulle hava gjorts. Förhållandet gäller såväl det särskilda fallet som rent allmänt betraktat. Man har gjort gällande, att författarna genom uppläsning offentligen av deras verk få en personlig reklam, som de borde vara nöjda med. Författarna stå emellertid i allmänhet främmande för en sådan reklam. De ha en helt annan uppfattning rörande fördelen för dem av de nuvarande förhållandena i fråga om offentligt föredragande av deras verk. Den framgång, som kan följa av uppläsandet, är såsom var och en torde inse beroende i icke ringa grad på uppläsarnas rent personliga kvalifikationer — om man bortser från verkets inneboende värde — och då vem som helst får till och med mot författarens protest offentligen föredraga hans verk, kan man med lika mycken rätt påstå, att författaren ofta blir lidande genom uppläsningen. Ty det kan ej vara honom likgiltigt, att första bäste klåpare får opåtal och i vinningssyfte misshandla hans verk. Endast en mindre del av de uppläsare, som i stort antal förekomma i vårt land, kunna sägas vara kvalificerade härtill. Detta förhållande har enligt författarnas förmenande verkat därhän, att framgången av uppläsning ej endast ekonomiskt utan även personligen först och främst kommer uppläsaren till del, under det att man i allmänhet knappast har någon tanke över för författaren. Tilläggas bör, att de ekonomiska verknin-

garna av reklamen, därest talet därom verkligen är berättigat, med hänsyn till de villkor, under vilka författarna träffa uppgörelse med förläggarna, med lika mycket fog skulle kunna sägas komma de senare som de förra till godo. Mot erkännande i lag av författarens uteslutande rätt i fråga om offentligt föredragande även av hans tryckta skrift har gjorts gällande, att det allmännas intresse skulle bli lidande genom en sådan anordning. Denna ståndpunkt har kunnat försvaras tidigare, då uppläsning kunnat ifrågakomma endast i jämförelsevis ringa omfattning. Det rent industrimässiga sätt, varpå uppläsning numer företages och kommer att företagas, kräver oundgängligen ett hänsynstagande till författarens intresse. Det är dock han som med sin skapande förmåga åstadkommit det arbete, utan vilket den reproducerande uppläsningen ej kan ske, och om också författarens liksom varje annan medborgares intresse måste vika för det allmännas, så bör väl en gräns härvid rättvisligen sättas även för författarens del. Vid expropriation av fast egendom får ju markägarens intresse stå tillbaka för det allmännas, men han tillerkännes dock härför ersättning enligt lag. Författarens rätt att bestämma i fråga om offentligt föredragande har i princip erkänts i dansk lag, varom det kan vara av betydelse att erinra, eftersom Danmark på författarrättens område är ett föregångsland. 1 § av Lov af 1 april 1912 om Forfatterret og Kunstnerret har i nedan citerade delar följande lydelse: »En Forfatter har med de af denne Lov følgende Indskrænkninger udelukkende Ret til at offentliggøre sit Skrift eller mundtlige Foredrag ved: — — — e. Oplæsning, Fremsigelse eller anden lignende ved Sprogets Hjælp foretagen Gengivelse, der dog — for saa vidt den ikke har Karakteren af dramatisk Forestilling — er tilladt, saafremt Forfatteren ikke paa Titelbladet eller foran Verket har nedlagt Forbud herimod.» I detta sammanhang ligger en jämförelse med tonsättarens ställning i vår »litterära» lag nära. Tonsättaren åtnjuter lagstadgat skydd mot obehörigt utförande av hans verk, vare sig detta är tryckt eller otryckt. Han kan därför själv bestämma var och när verket får offentliggen utföras. För tonsättarens del har lagstiftaren i fråga om skyddsbestämmelse sålunda icke stannat vid förbud emot obehörigt mångfaldigande utan även sträckt sig till det obehöriga utförandet. De väsentliga olikheter, som förefinnas mellan den litterära och musikalska auktorsrätten, ha ju ytterst sin grund i det sätt varpå den skapandes andliga verksamhet produceras. Synsinnet är härvid verksamt i fråga om den litterära skapelsen och hörselsinnet i fråga om tonverket. Genom uppfinningen av radion har ögats funktion till stor del så att säga övertagits av örat. Detta förhållande torde ej kunna undgå att inverka till en ändring av uppfattningen rörande den litterära auktorsrättens begrepp och innebörd. Uppläsningen i radio av det litterära verket kan på visst sätt likställas med det offentliga utförandet av den musikalska kompositionen. Det kan förtjäna framhållas, hurusom chefen för Telegrafverket, generaldirektören Rydin, under den tid verket omhänderhade radioutsändningen tillmötesgick författarna genom att förordna, att i varje särskilt fall författarens tillstånd skulle inhämtas före utsändandet av ett hans verk. Detta tillmötesgående har fullföljts av Aktiebolaget Radiotjänst, som numer omhänderhar utsändningen genom rundradio. Bolaget har utsett representanter att förhandla med representanter för Sveriges författarförening rörande genom radion uppkommande gemensamma spörsmål. Vid mellan representanterna nyligen förda förhandlingar erkände bolagets delegerade oförbehållsamt ett författarnas berättigade intresse härutinnan, trots frånvaron av lagbestämmelser, och utlovades av bolagets programchef, i avbidan på slutförande av vissa förhandlingar under sommaren, att utsändningen per radio av ett litterärt verk av nu levande författare ej skulle ske utan inhämtande av hans tillstånd. Bolaget har även tidigare visat förståelse för författarnas sak, därigenom att författaren beretts tillfälle att personligen utföra uppläsningen av sitt verk och

erhålla ersättning därför, innan bolaget hänvänt sig till annan uppläsare. Det nyss sagda har anförts för att ådagalägga, att vederbörande gjort sig till tolk för den rättsuppfattning, som, därest densamma ej är rådande allmänt, dock håller på att arbeta sig fram. Det vore tillfredsställande, om den rättsuppfattningen bleve upphöjd till lag. Slutligen är ej utan betydelse att framhålla, att enligt uppgift en tysk domstol i ett nyligen avkunnat utslag bifallit ett av författaren Hugo von Hofmannsthal i rättgång framställt yrkande om förbud mot uppläsning per radio av det även i vårt land uppförda skådespelet »Envar», enär uppläsningen vore stridande mot den tyska auktorsrätten. Riktigheten av denna uppgift kan ju utan svårighet kontrolleras genom vederbörliga domstolsprotokoll. Under åberopande av vad sålunda anförts får styrelsen för Sveriges författarförening härigenom i underdånighet anhålla, att Eders Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för vinnande av sådan ändring av lagen om rätt till litterära och musikaliska verk, att författare tillerkännes uteslutande rätt till offentligt föredragande av sitt litterära verk. Därest denna hemställan ej kan bifallas, anhåller styrelsen, att Eders Kungl. Maj:t måtte föranstalta om införandet av lagligt förbud mot uppläsning genom radio av skönlitterärt verk utan författarens medgivande.

Över denna framställning har svenska akademien efter remiss avgivit utlåtande den 16 december 1926, däri tillstyrkts, att Kungl. Maj:t ville på de av författarföreningen anförda grunder föranstalta om laga förbud mot uppläsning genom radio av skönlitterärt verk utan författarens medgivande.

*Svenska akademien
yttrande.*

Innan jag närmare ingår på den i föreningens framställning berörda frågan, tillåter jag mig lämna en kort översikt av lagstiftningens ställning till detta spörsmål i våra grannländer.

Utländsk lagstiftning.

I Norge har, sedan en av kirke- och undervisningsdepartementet tillsatt kommitté för revision av gällande lagstiftning angående författar- och konstnärarrätt avlämnat ett utkast till lov om vern for åndsverker, regeringen i proposition till innevarande års storting framlagt detta utkast till antagande med vissa ändringar. Enligt regeringsförslaget har opphovsmannen till sådant verk, varom här är fråga, uteslutande rätt att göra verket tillgängligt för allmänheten på vad sätt som helst. Emellertid äro vad angår offentligt föredragande av verket åtskilliga undantag stadgade från den författaren tillerkända ensamrätten. Sålunda är tillåtet att citera enstaka ställen eller mindre delar av redan offentliggjorda skrifter eller föredrag ävensom att offentligen referera innehållet av sålunda hållna tal eller föredrag. Detsamma gäller i fråga om andra offentliggjorda verk, så framt återgivandet sker i kritisk eller vetenskaplig framställning. Enstaka mindre dikter få, sedan de utgivits, i oförändrad form såsom beledsagande text till noter offentligen föredragas i samband med musiken; dock har i så fall textens författare rätt till en tredjedel av det för återgivandet betingade honoraret. Vidare må offentligt föredragande äga rum av litterära verk, därest åhörarna ha tillträde utan avgift och återgivandet icke heller indirekt sker i förvärvssyfte. Samma regel äger tillämpning, om verket återgives på folkfester, som ej föranstalts i nyss nämnt syfte. Slutligen är företag för utövande av rundradiorörelse berättigat att utan förändring av verkets form återgiva litterära verk — även dramatiska sådana — mot utgivande av en samlad gottgörrelse för de under ett kalenderår nyttjade verken med en viss procent av licens- och stämpelavgifter, som inbetalts under året. Procentens storlek bestämmes för tre år i sänder av Konungen och stortinget gemensamt. Ersättningen inbetalas vid varje års slut till kirke- og undervisnings-

Norge.

departementet, som fördelar beloppet, å ena sidan, mellan upphovsmännen till de utsända verken samt en för visst ändamål bildad fond och, å andra sidan, mellan upphovsmännen inbördes, allt i enlighet med vissa av nämnda departement i samråd med handelsdepartementet — som har uppsikt över rundradio-rörelsen — meddelade bestämmelser. Sedan fördelningen verkställt, hava de ersättningsberättigade att inom viss tid lyfta beloppet vid äventyr av ersättningsrättens förlust. Belopp, som ej lyftats, tillfaller nyssberörda fond. Där särskilda skäl äro, kan en författare, med kirke- og undervisningsdepartementets begivande, förbjuda utsändning av sitt verk vare sig för viss tid eller för alltid. Det bör ock nämnas, att de omtalade undantagsbestämmelserna, sålunda jämväl de till förmån för rundradio-rörelsen meddelade, i tillämpliga delar lända till efterrättelse även med avseende på musikaliskt verk.

Finland. Även *Finlands* riksdag har, den 11 december 1926, fått sig förelagd en proposition med förslag till lag om upphovsmannarätt till alster av andlig verksamhet. Enligt förslaget, som med dylika alster avser bland annat skrifter av varje slag ävensom muntlig framställning, tillkommer upphovsmannen uteslutande rätt att offentligen föredraga skrift, muntligt föredrag eller tal. Dock är upphovsmannens ensamrätt att råda över sitt verk underkastad vissa inskränkningar, vilka i huvudsak hänföra sig till enahanda förhållanden som de motsvarande bestämmelserna i det norska förslaget, varjämte i detta sammanhang upptages jämväl sådant återgivande, som äger rum vid sammankomst i folkupplysningssyfte, så framt därmed ej avses enskilt förvärv. Inskränkningarna gälla i tillämpliga delar även i fråga om utförande av musikaliska arbeten. Varken i avseende på alster av tonsättarkonst eller litterära verk äro några särskilda undantagsbestämmelser meddelade med hänsyn till ett verks återgivande genom rundradio, vilket sätt för offentliggörande enligt uttryckligt stadgande innefattas i upphovsmannarätten.

Danmark. *Dansk lagstiftning* — lov den 29 mars 1904 om forfatterret og kunstnerret med däri den 1 april 1912 vidtagna ändringar — skyddar i nu förevarande hänseende skrift och muntligt föredrag, oavsett frågan huruvida verket utgivits eller ej, dock under villkor av förbehålls anbringande på titelbladet eller vid verkets början. Såsom kränkning av författarrätten anses emellertid ej, att utgivna mindre dikter begagnas såsom text vid offentligt utförande av musikaliska kompositioner. Någon särskild förmån har icke inrymts åt rundradio-rörelsen beträffande rätten att återgiva vare sig litterära eller musikaliska verk.

Tyskland. Enligt *tysk rätt* skyddas skrift eller muntligt föredrag mot oauktoriserat offentligt föredragande endast så länge det icke blivit utgivet. Särskilda bestämmelser hava icke heller här meddelats rörande ett verks återgivande genom rundradio. Emellertid finnes i den tyska lagen en bestämmelse, enligt vilken författaren har 'die ausschliessliche Befugnis das Werk gewerbemässig zu verbreiten', och enligt uppgift skall detta stadgande hava av domstolarna tolkats sålunda, att en utan författarens tillstånd verkställd radiering av ett litterärt verk är att betrakta såsom en kränkning av författarens rätt i nyssnämnda hänseende.

Departementschefen. Grundsatsen om en författares rätt att själv draga den ekonomiska nyttan av sitt andliga arbete har först sent och efter hand vunnit insteg i de särskilda ländernas lagstiftning. Medan författaren till en början var hänvisad till utvägen att genom privilegiens utverkande ernå ett mer eller mindre omfattande skydd mot verkets utnyttjande av obehöriga, har småningom inom alla kultur-

stater principen, att honom bör tillkomma uteslutande rätt att förfoga över sitt verk genom dess offentliggörande, blivit allt mera erkänd och konsekvent genomförd. De olika skeden, som i vårt land kunna särskiljas, betecknas i allmänhet av en fortgående utveckling av det rättsskydd, författarrätten innebär. Sålunda ha vart efter annat verkets mångfaldigande genom tryck eller annat förfarande ävensom uppförande av härtill avsedda verk och utförande av tonsättarkonstens alster blivit föremål för reglering i lag. Fortfarande står emellertid rätten att offentligen föredraga ett utgivet litterärt verk öppen för en var.

I vanliga fall torde de olika möjligheter att ekonomiskt utnyttja ett litterärt arbete, vilka stå dess författare till buds, ingalunda tillförsäkra honom ett sådant utbyte, att han kan ställa sig likgiltig till frågan om rätten att offentligen föredraga verket. Detta förhållande har under senare tid blivit än mer framträdande. Exempelvis torde den av världskriget förorsakade förskjutningen av penningvärdet i olika länder hava tungt drabbat dem, som av författarverksamhet hava sin utkomst. Rätt och billighet synas då kräva, att lagstiftningen icke i större omfattning än omständigheterna oundgängligen påkalla förhindrar författaren att själv draga nytta av de värden han skapat. Även ur allmänt kulturell synpunkt är ett vidgat skydd för den litterära författarverksamheten av stor och påtaglig betydelse.

Att verkets offentliga föredragande länge varit mindre beaktat vid utformandet av författarrätten, torde till stor del hava berott därpå, att dess förbehållande åt författaren tidigare icke ansetts kunna för honom innebära någon synnerlig förmån. Härutinnan synas dock de senaste årens uppfinningar och tekniska framsteg hava medfört en genomgripande förändring. Den snabba utveckling på radiotelefoniens område, som denna tid haft att uppvisa, har öppnat förut oanade möjligheter att med människorösten som uttrycksmedel göra alstren av en författares verksamhet bekanta för de vidaste kretsar. Och samtidigt har rundradiorörelsen vunnit en tillräckligt stark ekonomisk ställning för att kunna erbjuda full och säker ersättning åt dem, vilkas andliga arbete utnyttjas i radiounderhållningens tjänst.

Ej minst till följd av den nyssnämnda rörelsens hastiga uppsving läser skillnaden mellan det skydd, som åtnjutes för de litterära verken, samt det, som kommer tonkonstens alster till del, framstå såsom sakligt mindre befogad. Icke heller torde principiella grunder tala för dess upprätthållande. Giltiga skäl synas alltså föreligga för att nu taga steget fullt ut och låta författarrätten omfatta även ett verks offentliga föredragande. Att på sätt författarföreningen alternativt hemställt och svenska akademien tillstyrkt inskränka en lagändring i denna riktning till att avse allenast föredragning genom rundradio har jag icke funnit nödigt eller lämpligt.

Om sådan ändring vidtages i gällande lag om rätt till litterära och musikaliska verk, att författare till skrift eller muntligt föredrag erhåller uteslutande rätt att offentligen föredraga verket, uppkommer spørgsmålet, huruvida i lagen bör införas ett uttryckligt stadgande, att jämväl ett litterärt verks återgivande genom utsändning från rundradioanläggning är att anse såsom föredragande av verket — en fråga, som överhuvud icke torde hava förelegat

vid tillkomsten av 1919 års lagstiftning. I 2 § sista stycket av gällande lag upptages i fråga om ett verks återgivande medelst mekaniskt tal- eller musikinstrument en bestämmelse av liknande innebörd. Oavsett att förarbetena till lagen synas giva vid handen, att med detta stadgande avsetts allenast att förtydliga något som ändå blivit gällande, föreligger i sistnämnda fall en förmedling av helt annan art än vid rundradiering. Otvivelaktigt äger i varje fall ett föredragande rum vid så kallad direkt utsändning. Emellertid torde i detta sammanhang möta åtskilliga andra spørsmål, exempelvis då det gäller att bedöma, under vilka förutsättningar återgivandet genom rundradio är att anse såsom offentligt eller icke. De problem, vilka härutinnan kunna tänkas uppkomma, beröra dock lika mycket den musikaliska författarrätten och böra således, i den mån de icke genom lagskipningen lösas, behandlas gemensamt i avseende på alstren av båda slagen av författarskap.

Även om författaren sålunda i princip erkännes äga ensamrätt till offentligt föredragande av sitt verk, äro med hänsyn till samhällets och det allmänna kulturlivets intressen vissa undantagsbestämmelser påkallade.

Vad angår de särskilda föreskrifter, som härutinnan ifrågakomma, torde det nuvarande stadgandet i 11 § första stycket under 2, enligt vilket är tillåtet att mångfaldiga utgiven dikt såsom text i musikaliskt verk, böra utvidgas till att avse jämväl diktens begagnande genom offentligt föredragande på enahanda sätt. De skäl, vilka på sin tid anfördes till motivering för medgivandet att sålunda mångfaldiga en dikt, eller att dikten i förening med kompositionen vore att anse blott såsom ett bihang till musiken och att en dylik frihet vore av en viss vikt för den musikaliska alstringen, synas äga tillämplighet jämväl beträffande den nu ifrågasatta inskränkningen i författarrätten. Ifrågakomna tillåtelse torde ock, därest föredragningsrätten skulle förbehållas textens författare, bliva utan allt praktiskt värde för tonsättaren. Måhända kan den förordade undantagsbestämmelsen synas mindre nödvändig med hänsyn till föreskriften i 18 § tredje stycket, att vid meddelande av tillstånd till, bland annat, offentligt föredragande av ett musikaliskt verk, var till hörer text, författaren till texten företrädes av tonsättaren. Emellertid torde sistnämnda bestämmelse icke beröra det inbördes förhållandet mellan författaren och tonsättaren, i det att en var av dem ändå har auktorsrätt till sin del av verket. Författaren har därför fortfarande i sin hand att ekonomiskt påverka tonsättaren i syfte att förhindra, att dikten offentligen föredrages i samband med musiken. Ett medgivande att återgiva en dikt såsom text i ett musikaliskt verk läser icke innefatta exempelvis det fall, att dikten reciteras till musikaackompanjemang. Om stadgandet i 11 § första stycket under 2 utvidgas på sätt nu nämnts, bliva såväl förbudet i andra stycket mot förändring av verkets form som föreskriften i 13 § om skyldighet för den, som nyttjar ett verk, att angiva författarens namn att tillämpa jämväl vid nu ifrågavarande slag av offentligt föredragande. Häremot torde ej heller något vara att invända. Då i fall, som här avses, det musikaliska verket icke får offentligen utföras utan tonsättarens tillstånd, kunde möjligen ifrågasättas, att i enlighet med vad som föreslagits i Norge och Finland tillerkänna för-

fattaren viss andel av den ersättning, som tonsättaren kan hava betingat sig vid meddelande av sådant tillstånd. Emellertid synas mig övervägande skäl tala för att ej meddela någon föreskrift i dylikt hänseende. Det må ock erinras, att den, som begagnar sig av den i 11 § första stycket under 3 omförmälda lånefriheten, icke blivit ålagd någon ersättningskyldighet gent emot det nyttjade verkets författare.

Med avseende på offentligt utförande av musikaliskt verk är enligt stadgande i 12 § tillåtet att utan författarens tillstånd offentligen utföra ett utgivet sådant verk, då åhörarna äga tillträde utan avgift och utförandet icke heller eljest sker i förvärvssyfte, ävensom då den av utförandet härflytande inkomsten är avsedd för välgörande ändamål och den eller de utförande icke erhålla någon ersättning. De skäl, vilka kunna åberopas till försvar för den sålunda medgivna utförandefriheten, lära med i det närmaste samma styrka göra sig gällande även i fråga om offentligt föredragande av ett litterärt verk. Motsvarande bestämmelse torde därför böra upptagas bland övriga i 11 § stadgade inskränkningar i den upphovsmannen till skrift eller muntligt föredrag tillkommande författarrätten.

Ifråga om rätten att mångfaldiga dylika arbeten stadgar lagen undantag från författarens ensamrätt jämväl till förmån för vetenskapliga ändamål och i syfte att tillgodose undervisningen. Några särskilda bestämmelser i sådant avseende synas dock icke vara av nöden i fråga om föredraganderätten. I allmänhet torde sådant föredragande, varom här kan bliva fråga, icke hänföra sig till offentligt återgivande. Och skulle i något enstaka fall så vara händelsen, synas den nu enligt 11 § första stycket under 1 medgivna citeringsrätten ävensom den förordade undantagsbestämmelsen för det fall, att åhörarna äga tillträde utan avgift, erbjuda tillräckliga garantier för att författarrätten icke kommer att verka hindrande för nyss nämnda intressen.

Redan i det föregående har jag haft anledning att något beröra rundradioverksamhetens betydelse för frågan om rätten att offentliggöra en skrift eller ett muntligt föredrag. Denna rörelse har i vårt land liksom på flera andra håll på visst sätt omhändertagits av staten.

Sålunda erfordras jämlikt lagen den 16 maj 1924 om utförande och nyttjande av elektrisk anläggning för telegrafering eller telefonering utan tråd m. m. Kungl. Maj:ts tillstånd, då någon vill utföra eller nyttja sådan anläggning, vilken ej är avsedd enbart för mottagande av utsändning från annan anläggning av enahanda slag. Tillståndet kan endast meddelas för viss tid, och Kungl. Maj:t föreskriver därvid på vilket sätt och under vilka villkor anläggningen må utföras och nyttjas. För rätt att inneha radiomottagningsapparat erfordras tillstånd av telegrafstyrelsen. Innehavaren är ock skyldig att erlægga viss avgift, som för närvarande utgör, i vanliga fall, 10 kr. per år.

Sedan telegrafstyrelsen erhållit tillstånd att uppföra rundradiostationer i Stockholm, Göteborg, Malmö, Sundsvall och Boden, har Kungl. Maj:t den 3 oktober 1924 bemyndigat styrelsen att med aktiebolaget Radiotjänst träffa överenskommelse rörande rundradiorörelsens ordnande i Sverige. På grund

av detta bemyndigande har därefter mellan telegrafstyrelsen och bolaget träffats sådan överenskommelse, som nyss nämnts. Enligt avtalet har bolaget — i vars styrelse ordföranden jämte en ledamot utses av Kungl. Maj:t — erhållit viss dispositionsrätt över förutnämnda radiostationer, vilka emellertid underhållas och betjänas av telegrafstyrelsen. Rundradiorörelsen skall av bolaget så bedrivas, att folkupplysningen och folkbildningsarbetet därigenom befrämjas, och bolaget skall vara underkastat de bestämmelser om kontroll över rundradioprogrammen, som Kungl. Maj:t kan komma att utfärda. Emellertid erhåller bolaget viss andel, högst hälften, av nyssberörda för innehav av mottagningsapparat utgående avgifter.

Sedan i enlighet med de grunder, som nyss angivits, inom justitiedepartementet utarbetats ett utkast till ändring i gällande lag, har aktiebolaget Radiotjänst lämnats tillfälle att yttra sig över utkastet. I en med anledning härav den 3 mars detta år dagtecknad skrivelse har bolaget anfört bland annat följande:

Många billighetsskäl syntes tala för den ifrågasatta utsträckningen av författarrätten. Tillkomsten av rundradion med dess oerhörda lyssnarepublik hade i sin mån givit dessa skäl ökad relief. Emellertid kunde ej bestridas, att utsträckningen komme att i någon mån kollidera med det allmänna bildningsintresset. Det vore därför av vikt, att minsta möjliga hinder restes för det viktiga bildningsmedel, som radiospridningen utgjorde. Det brådskande arbete, som programanskaffningen i många fall krävde — bolagets årliga programtid utgjorde för närvarande mer än 2,000 timmar, vilka, då repriser blott i undantagsfall vore möjliga, till huvudsaklig del måste fyllas med originalprogram — omöjliggjorde ej sällan en grundlig undersökning av läget i författarerättsavseende beträffande de saker, som föredroges, särskilt då det gällde verk av ringa litterärt värde såsom barnsagor, landsmålsberättelser o. d. En sådan undersökning försvårades f. ö. även därav, att de föredragande artisterna, vilka ofta själva sammansatte sina program, i allmänhet ägde ganska dunkla begrepp om hithörande lagbestämmelser. Bolaget skulle sålunda, om de ifrågasatta lagbestämmelserna trädde i kraft, med ganska stor sannolikhet tid efter annan komma att utan avsikt träda en eller annan författares rätt för nära och därefter kunna utsättas för efterföljande ersättningsanspråk, vilka, såsom bolagets nuvarande erfarenhet redan utvisade, i dylika fall i regeln tillmättes med all den rundlighet, som medvetandet om rätt till skadestånd brukade framkalla. Trots bolagets generella uppgörelse med föreningen Svenska Tonsättares Internationella Musikbyrå, 'Stim', förekomme ibland motsvarande företeelser även beträffande utföranderätten av musikaliska verk. Med en till visshet gränsande sannolikhet komme en lagstiftning av ifrågasatt slag att bland författarna ge upphov till samma företeelse, som nu förekomme bland tonsättarna, nämligen bildandet av internationella sammanslutningar, till vilka anslutna författare överlåte all rätt beträffande offentligt föredragande av sina verk. Den fria konkurrensen på området vore därmed upphävd och ifrågavarande sammanslutningsstyrelse kunde dekretera sina villkor eller t. o. m. vägra tillåta, att litterära verk överhuvud taget gjordes till föremål för radiospridning. Bolagets erfarenheter i detta hänseende rörande motsvarande organisation mellan de svenska tonsättarna, vilka tack vare sina internationella förbindelser suveränt bestämde över utföranderätten till så gott som all ofri musik, komme bolaget att befara, att de licensmedel, som vore avsedda för bestridande av med radioprogrammen förenade omkostnader, genom en utveckling i nu antydd riktning

kunde bli utsatta för en oskäligen, av statsmakterna säkerligen icke avsedd beskattning. I en skrivelse till bolaget av den 16 december 1925, som ordföranden i styrelsen för 'Stim' å sin styrelsens vägnar på sin tid avlätit, förekomme bl. a. följande uttalande. 'Vad beträffar den av oss omdebatterade principprocessen ansåg styrelsen att diskussionen därom tills vidare borde anstå, tills styrelsen för A.-B. Radiotjänst tagit i övervägande det helt enkelt katastrofala inflytande på musikhandeln, som radion utövar, och vilket vi betonat i vår skrivelse, ett inflytande, som ju visserligen alls ej kan uppvägas genom den summa, som Stim begär av Radiotjänst, men som i alla fall talar för att denna summa ej bör ytterligare beskäras. Styrelsen fäste sig även vid den av Eder framförda synpunkten om olägenheten av en långvarig process i anseende till att man ej vet, om Radiotjänst får förlängd koncession eller ej. Bättre befanns då, att Stims repertoar ej bleve representerad vid radioutsändning, vilket naturligtvis skulle i högsta grad stimulera köpet av modern musik.' Den tendens, som tagit sig uttryck i detta yttrande, syntes knappast kräva kommentarer. Det syntes därför uppenbart, att även om man teoretiskt vore benägen erkänna det skäligen i att författarrätten utsträcktes på sätt, som föreliggande lagförslag avsåge, så skulle ett sådant utsträckande kunna medföra konsekvenser av så allvarlig beskaffenhet för rundradiorörelsens fria utveckling i Sverige, att man av hänsyn till det allmänna bildningsintresse, som rundradion tjänade, måste ställa sig mycket tveksam däremot. Vissa kompletterande bestämmelser till lagen syntes under alla omständigheter vara oundgängliga. Det viktigaste önskemålet syntes vara, att ersättningsbeloppet för utförande- och föredraganderätt av olika musikaliska och litterära verk — om bolaget så påfordrade — kunde få underställas någon på officiell väg tillkommen nämnd, vilken med för båda parterna bindande verkan ägde slita tvister i detta avseende. Faran för en mot rundradion direkt fientlig politik av en monopolsammanslutnings styrelse vore därmed enligt bolagets uppfattning i allt väsentligt undanröjd. Därigenom skulle även de, såsom nyss påpekats, hart när ofrånkomliga oavsiktliga överträdelserna av dessa lagbestämmelser från bolagets sida kunna med minsta omgång uppordnas. En anordning av här ifrågasatt slag vore emellertid en nyhet för lagen: den korta tid, som stode till bolagets förfogande för avgivande av detta yttrande, gjorde det omöjligt för bolaget att ens i stora drag angiva, huru en sådan nämnd lämpligen borde vara sammansatt och huru dess verksamhet borde läggas. Bolaget måste därför inskränka sig till att konstatera behovet av en sådan. Av det sagda framginge, att den ifrågasatta lagstiftningen i sin nuvarande form skulle kunna skapa stora svårigheter för upprätthållandet av bolagets nuvarande verksamhet. Det vore visserligen sant, att samma svårigheter redan föreläge på det musikaliska området, men dessa minskades i praktiken genom det avtal, gällande t. o. m. år 1928, som bolaget efter långa och tidskrävande förhandlingar lyckats avsluta med 'Stim'. Huruvida ett liknande avtal skulle kunna komma till stånd med en eventuell författaresammanslutning av samma art låge emellertid i vida fältet. Det av bolaget såsom nödvändigt betecknade komplementet till lagen torde därför böra träda i kraft samtidigt som de nya lagbestämmelserna, och bolaget tillåte sig med anledning därav hemställa, att med denna lagstiftning måtte få anstå, tills en utredning av berörda sida av saken medhunnits. För uppskov talade även det förhållandet, att den internationella unionen till skydd av litterära och konstnärliga verk under innevarande år skulle sammanträda i och för revision av gällande konvention, varvid frågan om författarrätten beträffande radioutsändningar torde bli ett bland de dominerande ärendena. Något trängande behov för forcering av lagstiftningen på ifrågavarande område syntes ej heller föreligga. Den svenska författareföreningen hade ju i sin inläga rörande saken

för sin del vitsordat, att bolaget, där så varit skäligt, städs lämnat ersättning åt författare, vars verk blivit föremål för radioutsändning, och även då så varit möjligt, givit honom inflytande på valet av den föredragande artisten. Bolaget tillåte sig i detta sammanhang framhålla, att det vore bolagets avsikt att även i fortsättningen av sin verksamhet följa dessa principer. Under hänvisning till det nu anförda hemställde bolaget, att de ifrågasatta ändringarna av lagen den 30 maj 1919 om rätt till litterära och musikaliska verk måtte bliva föremål för ytterligare utredning, innan de förelades riksdagen, samt att bolaget under gången av denna utredning måtte få tillfälle att i den utsträckning, som kunde befinnas lämpligt, framlägga sina synpunkter.

Rundradiorörelsens ställning till det ifrågasatta upphävandet av rätten för en var att offentligen föredraga ett utgivet litterärt verk förtjänar tvivelsutan särskild uppmärksamhet. Med hänsyn till önskemålet att göra jämväl de bredare lagren av vårt folk förtrogna med den värdefullare litteraturen läser med fog kunna ifrågasättas att i avseende på nämnda rörelse medgiva viss lättnad i beroendet av författarrätten. Så som rörelsen för närvarande bedrivs torde den nämligen icke kunna jämsättas med ett vanligt förvärvs företag utan få betraktas på samma sätt som en eljest under statlig kontroll utövad kulturell verksamhet.

Emellertid läser knappast kunna försvaras att göra rundradiorörelsen helt oberoende av författarrätten. Uppenbarligen skulle detta för den enskilde författaren framstå såsom synnerligen obilligt. Att beröva författaren rätten till ersättning för sådant begagnande av hans verk, som äger rum genom rundradiorörelsen, måste jag anse uteslutet. Däremot kunde måhända vissa föreskrifter meddelas i syfte att reglera förhållandet mellan rörelsens utövare och en författare, som — utan giltigt skäl — vägrar att lämna medgivande till uppläsning av sitt verk eller därför fordrar oskäligt hög ersättning. Dock synas stora svårigheter möta att härutinnan finna en utväg, som i tillbörlig omfattning beaktar båda parternas intressen.

Motsvarande spörsmål möter för övrigt jämväl med avseende på musikaliska verk. Medan sålunda rundradiorörelsen för fyllandet av sina program knappast kan vara så beroende av nu ifrågavarande alster av författarverksamheten, att rörelsen är helt hänvisad till författarens godtycke, kunna de musikaliska verken i allmänhet icke undvaras vid utsändningar för underhållning genom rundradio. Det spörsmål synes därför vara förtjänt av ett närmare övervägande, huruvida icke en jämkning i nu förevarande hänseende vore påkallad även i tonsättarens utföranderätt. Härför torde emellertid tidpunkten icke vara lämplig. På sätt anförts i aktiebolaget Radiotjänsts skrivelse pågå nämligen förberedelser för hållande i Rom under oktober månad detta år av en kongress för ytterligare revision av den senast i Berlin den 13 november 1908 reviderade bernkonventionen för skydd av litterära och konstnärliga verk. Med all säkerhet kan förväntas, att därvid författarrättens förhållande till rundradiorörelsen skall bliva föremål för överläggning. Angående det resultat, som härav kan komma att framgå, läser för närvarande intet med visshet kunna sägas. Emellertid har italienska regeringen i samråd med den till skyddande av nyssnämnda verk inrättade internationella byrån i Bern utarbetat förslag till

ändring av vissa artiklar i konventionen, avseende bland annat uteslutande rätt för upphovsmännen till dylika verk att medgiva verkets offentliggörande genom telegrafering eller telefonering med eller utan tråd eller på annat liknande sätt. Tydligt är det av vikt, att vårt land, som från och med den 1 januari 1920 tillträtt nämnda konvention, inför utsikten att inom kort taga ställning till frågan om ratificering av en ny konvention, icke på förhand binder sig vid en lagstiftning, som möjligen skulle kunna förhindra en eljest önskvärd anslutning.

Den omständigheten att i en nära framtid frågan om rundradiorörelsens ställning kan antagas bli föremål för lagstiftningsåtgärder, torde likväl icke behöva föranleda uppskov med lösningen av spörsmålet om författarrättens utsträckande till att omfatta också föredraganderätten. Och någon väsentlig skillnad i behandlingen av litterära och av musikaliska verk torde ej böra ifrågakomma beträffande tillgodoseendet av radiorörelsens intressen, då detta ämne en gång blir föremål för prövning. Någon olägenhet synes därför knappast ur nu antydda synpunkt vara att befara av lagändringens genomförande.

I detta samband anser jag mig böra framhålla, att de tillämnade förbehållen om frihet i vissa fall för en var att offentligen föredraga en skrift eller ett muntligt föredrag icke torde strida mot den reviderade bernkonventionen. På grund av Sveriges tillträde till denna konvention — enligt vilken auktorer, som tillhöra ett unionsland, i de övriga unionsländerna för sina verk åtnjuta samma rättigheter, som varje lands lagar tillerkänna eller framdeles komma att tillerkänna landets egna medborgare — ävensom vissa med anledning av tillträdet eller i övrigt utfärdade kungörelser kommer det nu föreslagna vidsträcktare rättsskyddet i allmänhet att bli omedelbart tillämpligt jämväl på arbeten av utländska författare.

De ifrågasatta bestämmelserna erfordra såsom i det föregående antytts vissa ändringar och tillägg i 2 och 11 §§ i 1919 års lag. Framhållas må att utöver vad tidigare nämnts en viss utvidgning, utan särskilda jämkningar i övrigt, till följd av berörda ändringar sker av tillämplighetsområdet för åtskilliga redan i lagen upptagna föreskrifter. Å överträdelse av förbudet mot oauktori-serat offentligt föredragande av ett enligt de nya bestämmelserna skyddat verk läser samma straff böra följa, som gäller i fråga om det slag av olovligt föredragande, som redan nu är förbjudet. Härav påkallas viss ändring jämväl i 24 §:s lydelse. Därjämte erfordras också en redaktionell jämkning i 13 §.

Det föreliggande förslaget torde böra åtföljas av en övergångsbestämmelse. Med hänsyn därtill att enligt förslaget författarrätten i visst avseende utvidgats, uppstår nämligen fråga, huruvida för det fall, att före lagens ikraftträdande författarrätten till ett litterärt verk överlätits till annan eller någon eljest erhållit tillstånd att offentligen föredraga ett — utgivet — dylikt verk, den utvidgade befogenheten bör tillkomma författaren eller den som sålunda trätt i hans ställe. Att härutinnan företräde bör tillerkännas författaren, synes mig tämligen självklart, då den i samband med överlåtelsen eller tillståndet betingade ersättningen icke kunnat hänföra sig till några andra befogenheter än

de, vilka gällde vid avtalets ingående. Dock torde reservation böra göras för sådana fall, då annorledes får anses vara överenskommet.

I enlighet med de av mig nu anförda grunder har jag låtit inom justitiedepartementet upprätta förslag till *lag om ändrad lydelse av 2, 11, 13 och 24 §§ i lagen den 30 maj 1919 (nr 381) om rätt till litterära och musikaliska verk.*»

Föredraganden uppläser härefter berörda förslag av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, samt hemställer, att lagrådets utlåtande över förslaget måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamål inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten.

Ur protokollet:

H. Stefenson.

Bilaga.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 2, 11, 13 och 24 §§ i lagen den 30 maj 1919 (nr 381) om rätt till litterära och musikaliska verk.

Härigenom förordnas, att 2, 11, 13 och 24 §§ i lagen den 30 maj 1919 om rätt till litterära och musikaliska verk skola, 2, 11 och 24 §§ i nedan angivna delar, erhålla följande ändrade lydelse:

2 §.

Författare äge — — — — — för hand.

Därjämte have författare till skrift eller muntligt föredrag uteslutande rätt att offentligen föredraga verket och författare till dramatiskt, mimiskt eller kinematografiskt verk uteslutande rätt att offentligen uppföra detsamma ävensom tonsättare uteslutande rätt att offentligen utföra av honom komponerat musikaliskt verk.

Författare äge — — — — — av verket.

11 §.

Utan hinder — — — — — vare tillåtet:

1) att vid — — — — — ytterligare utveckling;

2) att utgiven dikt begagnas såsom text i musikaliskt verk eller mångfaldigas på konsertprogram;

3) att mindre — — — — — punkt avses.

I fall — — — — — översättning tillåten.

I vetenskaplig — — — — — använda förfarandet.

Har skrift eller muntligt föredrag utgivits, må skriften eller föredraget, ändå att sådant eljest icke är enligt denna lag tillåtet, offentligen föredragas,

då åhörarna äga tillträde utan avgift och återgivandet icke heller eljest sker i förvärvssyfte eller

då den av återgivandet härflytande inkomst är avsedd för välgörande ändamål och den eller de föredragande icke erhålla någon ersättning.

13 §.

Då skrift, teckning eller avbildning eller musikaliskt verk begagnas efter vad i 11 § första eller tredje stycket eller i 12 § första stycket är tillåtet, skall författarens namn angivas, så framt detsamma finnes utsatt å verket.

24 §.

Med böter från och med fem till och med tvåtusen kronor straffes:

1) den, som — — — — eller delvis;

2) den, som — — — — 3 § sägs;

3) den, som utan författarens eller hans rättsinnehavares tillstånd i annat fall, än i 11 § medgives, offentligen föredrager en enligt denna lag skyddad skrift eller skyddat muntligt föredrag,

eller offentligen uppför skyddat dramatiskt, mimiskt eller kinematografiskt verk,

eller i annat fall, än i 12 § medgives, offentligen utför skyddat musikaliskt verk,

vare sig verket återgives i sin helhet eller delvis.

Den brottslige ersätte ock all skada.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1927. Den skall äga tillämpning jämväl med avseende på verk, som dessförinnan tillkommit.

Har före lagens trädande i kraft författarrätten med avseende på en skrift eller ett muntligt föredrag överlåtits till annan eller någon eljest erhållit tillstånd att offentligen föredraga dylikt verk, tillkomme ändock, så framt ej annorledes är avtalat, verkets författare rätten att sålunda återgiva verket, sedan det utgivits.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 10 mars 1927.

N ä r v a r a n d e:

justitierådet VON SETH,
 justitierådet WEDBERG,
 regeringsrådet PLANTING-GYLLENBÅGA,
 justitierådet ALEXANDERSON.

Enligt lagrådet tillhandakommet utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet den 4 mars 1927, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets yttrande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamål inhämtas över upprättat förslag till *lag om ändrad lydelse av 2, 11, 13 och 24 §§ i lagen den 30 maj 1919 (nr 381) om rätt till litterära och musikaliska verk.*

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av ledamoten å justitiedepartementets lagavdelning hovrättsassessorn Ragnar Gyllenswärd.

Förslaget föranledde följande yttranden.

Justitierådet Alexanderson, med vilken *regeringsrådet Planting-Gyllenbåga* och *justitierådet Wedberg* instämde:

Av utredningen i remissprotokollet framgår att tillkomsten av rundradion är det nya moment som egentligen föranlett kravet på lagändring i den riktning, som nu föreslås. Svenska akademien har för sin del begränsat sig till att tillstyrka förbud mot uppläsning genom radio av skönlitterärt verk utan författarens medgivande. Departementschefen har emellertid — förutom att begränsning till det skönlitterära området av otvivelaktigt giltiga grunder ej iakttagits — ansett sig böra i huvudsak tillmötesgå den av styrelsen för Sveriges författarförening i första hand gjorda hemställan att författare skall ej blott i fråga om rundradiering, utan om offentligt föredragande överhuvud av hans utgivna verk ensam äga bestämmanderätt. Undantag göres i förslaget endast för sådana fall där varken inträdesavgift upptages eller återgivandet eljest sker i förvärvssyfte ävensom för välgörenhetstillställning, där recitatören medverkar utan ersättning.

Huruvida de bättre skälen tala för eller mot att låta den ifrågasatta utvidgningen av författarrätten till ett nytt område få denna allmänna innebörd, synes dock högeligen tvivelaktigt. Författarföreningens styrelse har med sitt yrkande åsyftat ej allenast ekonomiskt skydd, utan även möjlighet för en för-

fattare att hindra att — såsom styrelsen uttrycker det — hans verk misshandlas av klåpare. Sistnämnda syfte kan tydligen ej nås genom förslaget, enär just i de nyss nämnda undantagsfallen största risken förefinnes för ett återgivande som ej gör verket rättvisa. Vad åter det ekonomiska skyddet angår, vill det synas som om den jämförelse med musikaliska verk, som i remissprotokollet anställes, icke vore särdeles bindande. Den stundom uttalade farhågan att tillfälle att åhöra diktverks uppläsning skulle vara ägnat att minska i stället för att stimulera hågen för litteraturinköp torde vara avsevärt mindre berättigad än motsvarande betänklighet i fråga om musikverken. Emellertid måste det erkännas stå i god överensstämmelse med rättskänslans krav att om exempelvis en konstnär av en uppläsningafton inhöstar en avsevärd inkomst, han borde hava att dela med sig därav åt de författare, vilkas verk han föredragit. Men om å andra sidan varje möte eller underhållning varvid en ringa inträdesavgift av allmänheten upptages till betäckande av kostnaderna, skall för möjligheten av det förädlande och lyftande inslag, uppläsning av ett diktverk innebär, vara beroende av författarens utverkade samtycke, måste det befaras att ingen eller ytterst ringa ekonomisk fördel härav beredes författarvärlden, men däremot många tillfällen till kontakt med den levande kulturen berövas allmänheten. Med hänsyn härtill kunde det ifrågasättas att, om man vill tillerkänna författare en uteslutande rätt att bestämma över även annan offentlig föredragning än den som sker per rundradio, likväl uppställa mera vittgående undantag; men vid närmare prövning synes det praktiskt ogörligt att draga gränsen väsentligt annorledes än i förslaget skett. Det torde likaså få erkännas att reformen skulle allt för mycket förfela sitt syfte, om ej — såsom förslaget innebär — redan utgivna och av författarrätt hägnade verk intoges under det nya skyddet och om ej detta skydd finge komma författaren själv eller hans efterlevande till godo. Men därmed följer i många fall en ökad svårighet för hugade uppläsare att utan omgång komma i förbindelse med rättsinnehavaren. Endast om man finge antaga att författarvärlden, inklusive avlidna författares arvingar, allmänt sammanslöte sig och uppdroge åt den för ändamålet skapade organisationen att å deras vägnar förfoga över ifrågavarande rätt, ställde sig detta i viss mån annorlunda. Men att en dylik anordning verkligen skulle vinna allmän tillslutning, synes av flera skäl föga troligt.

Begränsar man alltså den föreliggande lagstiftningsuppgiften till att gälla författarrätt i förhållande till rundradion, så framträder emellertid än starkare än redan eljest vore fallet frågan om nu är rätta tidpunkten för en lösning av denna uppgift. Något trängande behov kan ju icke sägas föreligga, då det av utredningen i ärendet framgår att rundradioverksamhetens ledning tagit synnerlig hänsyn till författarvärldens berättigade intressen. Vad denna ledning åberopat till stöd för sin mening att frågan har flera sidor, som borde komma under närmare övervägande, innan en lagreglering företages, tyckes också vara förtjänt av beaktande. Men framför allt synes det av departementschefen vitsordade förhållandet att redan innevarande år en internationell kongress skall till behandling upptaga spørsmålet om författarrättens förhål-

lande till rundradiorörelsen utgöra ett tungt vägande skäl att låta frågan för närvarande vila och avvakta om och vilka resultat kunna av kongressens överläggningar framkomma. Även om lösningen därigenom skulle fördröjas ett eller annat år, synes efter vad som erinrats därmed knappast vara förenade olägenheter av verklig praktisk betydelse.

På grund av det anförda finner jag mig icke kunna tillstyrka att förslag i ämnet nu förelägges riksdagen. I tekniskt hänseende synes icke mot det remitterade förslaget vara annat att erinra än att vissa redaktionella jämkningar vore önskvärda, exempelvis i ingressen och det nytillagda stycket i 11 §.

Justitierådet von Seth:

Jag finner förslaget ej föranleda annan erinran från min sida, än att jag hemställer, att i 11 § sista punkten måtte införas en bestämmelse, varigenom muntligt föredragande frigives, även då det äger rum vid sådan sammankomst, som avser underhållning, och den eller de föredragande ej erhålla någon ersättning.

Dessutom synas, på sätt redan inom lagrådet erinrats, vissa redaktionella jämkningar kunna med fördel vidtagas i förslaget.

Ur protokollet:

Oskar Adelson.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementens ärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 11 mars 1927.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern EKMAN, ministern för utrikes ärendena LÖFGREN, statsråden THYRÉN, RIBBING, MEURLING, GÄRDE, PETTERSSON, HELLSTRÖM, ROSÉN, HAMRIN, ALMKVIST, LYBERG.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Thyren, anmäler lagrådets den 10 mars 1927 avgivna utlåtande över det den 4 i samma månad till lagrådet remitterade förslaget till *lag om ändrad lydelse av 2, 11, 13 och 24 §§ i lagen den 30 maj 1919 (nr 381) om rätt till litterära och musikaliska verk.*

Efter redogörelse för utlåtandet anför föredraganden:

»Lagrådets flesta ledamöter hava funnit sig icke kunna tillstyrka, att förslag i ämnet nu förelägges riksdagen. Såvitt till stöd för denna uppfattning åberopats, att innevarande år en internationell kongress skall till behandling upptaga spörsmålet om författarrättens förhållande till rundradiorörelsen, tillåter jag mig hänvisa till vad jag härutinnan anfört vid remissen till lagrådet. Erinras må ock, att för närvarande icke lärer kunna med någon säkerhet bedömas, vid vilken tidpunkt en slutlig lösning är att motse av de speciella lagstiftningsfrågor, vilka kunna väntas uppkomma, därest förhandlingarna å kongressen skulle giva till resultat en ny konvention. Att en behandling av dessa frågor icke kan komma att äga rum vid nästa års riksdag, synes dock kunna tagas för visst. Då inom lagrådet hänvisats till att rundradioverksamhetens ledning tagit synnerlig hänsyn till författarvärldens berättigade intressen, anser jag mig böra meddela, att författarföreningens styrelse i en under gårdagen till justitiedepartementet inkommen skrivelse anfört bland annat följande:

De förhoppningar föreningen vid tiden för tillkomsten av framställningen den 5 juni 1925 hyst om samförstånds ernående hade icke gått i uppfyllelse. Visserligen hade aktiebolaget Radiotjänst i skrivelse den 26 maj 1926 förklarat, att bolaget, när det funne billighetsskäl tala därför, komme att lämna skäligt arvode till en författare, vars verk bleve uppläst genom radio, ävensom att där så vore möjligt låta honom yttra sig angående den, som utsetts att föredraga verket. Detta mångtydiga uttalande innebure i själva verket, att det fortfarande skulle vara bolagets ensak att avgöra huruvida författaren skulle få

någon bestämmanderätt över det offentliga föredragandet av hans verk. Någon utsikt till en på rättvis grund vilande uppgörelse mellan bolaget och författarna föreläge således ej. Desto mera påkallat vore, att den ifrågasatta lagändringen genomfördes utan onödigt uppskov. För övrigt syntes den ersättning bolaget tänkt sig för det fall, att en författare själv föredroge sitt verk, hava avsett allenast uppläsandet i och för sig, varemot föredraganderätten icke tillmätts något värde.

Även om å radioverksamhetens sida finnes benägenhet att söka tillgodose författarintresset, torde en tillfredsställande ordning i detta hänseende knappast kunna uppnås utan en lagändring i den riktning förslaget angiver. Med hänsyn härtill anser jag mig icke kunna frångå min tidigare uttalade uppfattning angående önskvärldheten av att en sådan lagstiftning redan nu kommer till stånd.

Vad lagrådet i redaktionellt hänseende erinrat har jag ansett böra beaktas. I anledning härav har förslaget undergått erforderlig omarbetning. Därutöver hava några mindre jämkningar av formell natur vidtagits.»

Föredraganden uppläser härefter det omarbetade förslaget samt hemställer, att detsamma måtte genom proposition föreläggas innevarande års riksdag till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställen förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

E. Lindström.
